

Mnenje slovenskih in evropskih psihologov o uporabi psiholoških testov danes in pred desetimi leti

*Dušica Boben**

Center za psihodiagnostična sredstva sredstva, d. o. o., Ljubljana

Povzetek: Komisija za teste in testiranje pri Evropskem združenju profesionalnih psiholoških društev, v kateri sodeluje tudi Komisija za psihodiagnostična sredstva Društva psihologov Slovenije, je pred desetimi leti sestavila vprašalnik za člane evropskih psiholoških društev, da bi zbrali mnenje o različnih vidikih uporabe psiholoških testov. Vprašalnik se je nanašal na znanje in kompetence psihologov, pravne standarde in nadzor, zlorabe testov in testiranja, postopke testiranja in njegove omejitve, pomen testov in testiranja ipd. Leta 2009 je komisija raziskavo ponovila na nekoliko spremenjenem vprašalniku. V njej smo sodelovali tudi slovenski psihologi. Prispevek tako predstavlja rezultate raziskave iz leta 2009, primerjavo z rezultati drugih evropskih držav ter razlike z rezultati izpred desetih let.

Ključne besede: psihološko testiranje, psihološki testi, stališča, psihologi

Slovenian and European Psychologists' Opinion on Test and Testing: Today and 10 Years Ago

*Dušica Boben**

Center za psihodiagnostična sredstva sredstva, d. o. o., Ljubljana

Abstract: In 1999, the EFPA Standing Committee on Test and Testing created a questionnaire in order to know the opinions of professional psychologists on testing practices. The questionnaire involved items relating to: knowledge and competencies, regulations on test and testing, concern over incorrect test use and assessment, appreciation of tests and testing etc. In 2009 the survey was repeated with adapted questionnaire and Slovenian psychologists took an active part in it. The article presents Slovenian results from current survey, a comparison with results from other European countries and with Slovenian results in 1999.

Key words: psychological assessment, psychological tests, attitudes, psychologists

CC = 2220, 3430

* Naslov/Address: Dušica Boben, Center za psihodiagnostična sredstva, d.o.o.
Litostrojska 44d, 1000 Ljubljana, e-mail: dusica.boben@center-pds.si

Uvod

Stalna komisija za teste in testiranje pri Evropskem združenju psiholoških društev (Standing Committee on Test and Testing – SCTT; European Federation of Psychologists' Associations – EFPA) je leta 1999 izpeljala raziskavo o mnenju evropskih psihologov o različnih temah, povezanih s testi. V raziskavi je sodelovalo šest držav: Velika Britanija, Španija, Nizozemska, Belgija, Hrvaška in Slovenija (Boben in Pogačnik, 2000; Mūniz idr., 2001). Čez deset let se je SCTT odločila raziskavo ponoviti, vprašalnik pa je priredila v skladu z novostmi računalniškega in internetnega testiranja. Tokrat je sodelovalo že 17 evropskih držav oziroma 12.606 psihologov.

Cilj in naloga SCTT je izboljšanje uporabe testov in testiranja, pri načrtovanju dela pa ji pomagajo izsledki raziskave, kot je bila ta. Prizadevanja za kompetentno uporabo testov bi lahko razdelili na dve področji: a) kvaliteta psiholoških testov oz. merskih pripomočkov, ki imajo vse primerne psihometrične lastnosti, in b) pravilna uporaba testov od odločitve za njihovo uporabo, izvedbe, vrednotenja, interpretacije do razlaganja rezultatov udeležencem in/ali naročnikom testiranja. Akcije, ki jih pri tem izvajajo, bi lahko razdelili glede na dve glavni strategiji: »omejevalne« in »informativne«.

Omejevalna strategija se osredotoča na dejavnosti, ki omejujejo uporabo testov le na usposobljene strokovnjake. Sistemi, ki so v uporabi, se razlikujejo od države do države (Bartram in Coyne, 1998), vendar je večina držav prevzela ali priredila kriterije za kategorije A, B in C ameriškega psihološkega združenja (American Psychological Association – APA). V Sloveniji je Komisija za psihodiagnostična sredstva že leta 1975 opredelila štiri temeljne kategorije testov:

- A – Vključuje psihodiagnostična sredstva, ki jih je mogoče na enostaven in enoznačen način izvesti ter enostavno in povsem objektivno vrednotiti. Interpretacija teh psihodiagnostičnih sredstev naj bi zahtevala univerzitetno psihološko izobrazbo;
- B – vključuje psihodiagnostična sredstva, zahtevnejša za interpretacijo in ki zahtevajo univerzitetno psihološko izobrazbo pri izvedbi, vrednotenju in interpretaciji;
- C – vključuje psihodiagnostična sredstva, katerih uporaba zahteva praktično usposabljanje pod vodstvom mentorja ali kakršno koli drugo obliko mentorskega uvajanja pri uporabi;
- D – vključuje psihodiagnostična sredstva, katerih uporaba zahteva specifično dodatno usposabljanje.

Kasneje je tem kategorijam dodajala nove, vendar pa je osnovna ideja ostala nespremenjena: kategorije so določene na podlagi zahtevnosti izvedbe, vrednotenja in interpretacije testa ter vsebujejo tudi informacijo, kdo (glede na izobrazbo ali usposabljanje) je usposobljen za njihovo kompetentno uporabo.

SCTT je pripravila postopek akreditacije za nacionalne certifikate uporabnikov testov. Delovna skupina je pripravila več standardov za uporabnike testov in opredelila

tri ravni uporabe testov: prva raven se nanaša na uporabo testov pod neposredno supervizijo (npr. izvajanje testov), pri drugi ravni gre za neodvisno uporabo testov, vendar za omejen obseg in omejeno število situacij, tretja raven pa se nanaša na specialiste za teste in je zamišljena za psihologe, ki so strokovnjaki za teste in testiranje. Trenutno poteka pilotni projekt implementacije za drugo raven in razvoj tretje ravni, ki bi naj bila osnova za evropski register, povezan z EuroPsy. Več o tem v Evers idr. (v tisku), informacije je mogoče dobiti na SCTT ali Komisiji za psihodiagnostična sredstva.

Ker pa omejevanje uporabe testov ne zagotavlja ustrezne uporabe testov, je nujno potrebna tudi »informativna« strategija oz. posredovanje informacij vsem vpletenim v proces testiranja: strokovnjakom, uporabnikom, organizacijam in družbi. Bolj kot so ljudje, ki so kakor koli vključeni pri uporabi psiholoških testov, seznanjeni z različnimi informacijami o tem, manj je možnosti za neustrezno uporabo testov. S tem namenom so mednarodne in nacionalne organizacije razvile etične standarde in različne smernice o pravilni uporabi testov. Znan je evropski etični meta kodeks, ki ga je pripravila EFPA (2005) in je osnova vseh evropskih nacionalnih psiholoških kodeksov, tudi našega, ki ga je izdalo Društvo psihologov Slovenije leta 2002. S tega področja so pomembni viri tudi standardi, ki jih je razvila severno-ameriška združena komisija za testiranje (Joint Committee on Testing Practices, 2002) in Smernice za postopek testiranja oz. obravnave (*angl.* assessment), ki jih je izdalo Evropsko združenje za psihološko testiranje (Fernandez-Ballesteros idr., 2001). Poleg teh osnovnih standardov imamo tudi številne smernice, ki informirajo o vseh pomembnih korakih pri testiranju – od razvoja testa oz. njegovega izbora, izvedbe, vrednotenja, do razlage in uporabe rezultatov ter njihovega posredovanja, npr. Mednarodne smernice za uporabo testov (ITC, 2000; prevedene tudi v slovenščino: Društvo psihologov Slovenije, 2006; ITC, 2008; dosegljive tudi na spletni strani: www.intestcom.org), Standardi za pedagoško in psihološko testiranje, ki so jih razvile tri severno-ameriške organizacije (American Educational Research Association, American Psychological Association in National Council on Measurement in Education, 1999; pripravlja se nova verzija) in se uporabljajo po celem svetu, ITC smernice za prevajanje in priredbo testov iz ene kulture v drugo (Hambleton, Merenda in Spielberger, 2005; ITC, 2010; dosegljive tudi na spletni strani: www.intestcom.org), ITC smernice za računalniške teste in internetno testiranje (ITC, 2005; dosegljive tudi na spletni strani: www.intestcom.org), Evropski standardi za uporabo testov v organizacijah (*angl.* European Test User Standards for test use in Work and Organizational settings, EFPA, 2005; dosegljivi tudi na spletni strani: www.efpa.eu/professional-development/test-and-testing).

Poleg zgoraj naštetega pa pozornost zasluži tudi ISO standardi in model za oceno kakovosti psiholoških testov.

Evropski model za oceno kakovosti testov je SCTT-EFPA razvila na podlagi takrat znanih modelov ocene testov iz Velike Britanije in Španije. Zadnjo verzijo modela najdete na spletni strani EFPA (www.efpa.eu/professional-development/test-and-testing), za slovenski prevod pa lahko vprašate na Komisiji za psihodiagnostična sredstva pri Društvu psihologov Slovenije. Glavni cilj modela je sistematična in kvantitativna ocena psihometričnih lastnosti testa in posredovanje takih objektivnih in nezastarelih informacij uporabnikom.

Cilj ISO 10667 (sprejet bo v letu 2011) je postavitve standarda za izvajanje storitev ocenjevanja (*angl.* assessment) ljudi na področju dela, kjer bo vključen celoten proces ocenjevanja – od pogodbe, preko metodologije ocenjevanja, do uporabe rezultatov. Standard je napisan za individualne postopke in metode (npr. selekcija, svetovanje, trening), skupinsko (npr. timsko delo, klima in povezanost v skupini) ali za organizacijsko raven (npr. delovna klima, kultura podjetja, zadovoljstvo). V njem so opisane kompetence, dolžnosti in odgovornosti stranke in izvajalca ocenjevanja pred, med in po procesu ocenjevanja. Vključuje tudi smernice za vsako posamezno stranko v procesu, ne pa tehničnih standardov za teste in natančno ne določa kompetenc uporabnika testa. Njegova implementacija bo primeren okvir za vse delo, ki ga opravlja SCTT-EFPA. Na primer, če ISO standard zahteva, da je uporabnik testov kompetenten pri svojem delu, bo organizacija kot dokaz kompetentnosti lahko uporabila EFPA postopek akreditacije za nacionalne certifikate uporabnikov testov, ali če ISO standard zahteva, da so uporabljeni testi kakovostni, bo lahko organizacija to dokazovala z oceno testov, dobljeno z EFPA modelom za oceno kakovosti testov.

Namen raziskave

Namen evropske raziskave je bil spoznati mnenja psihologov in na podlagi rezultatov načrtovati izboljšave na področjih psiholoških testov in testiranja tako v Evropi kot tudi v posameznih državah. Interes za urejanje tega področja se kaže že v številu držav, ki so sodelovale pri raziskavi. Šestim državam, ki so raziskavo izvedle pred desetimi leti, se je pridružilo 11 novih. Za Slovenijo je zanimivo pogledati spremembe v mnenju psihologov o testih in testiranjih, posebno še, ker so se v tem času v naši družbi zgodile večje spremembe.

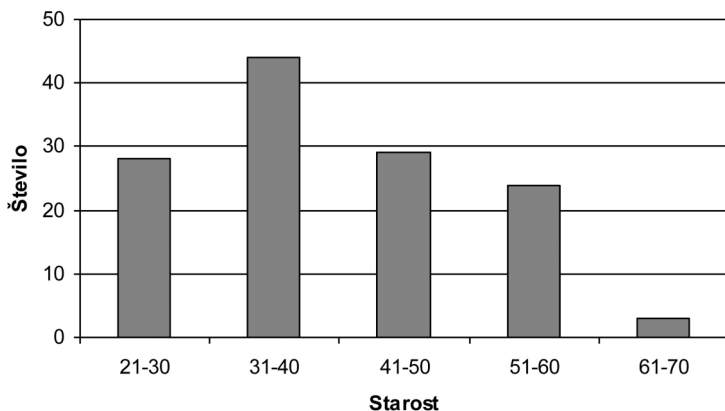
Tako v prispevku predstavljamo najprej slovensko mnenje iz leta 2009, ga primerjamo s tistim izpred desetih let in ugotavljamo razlike med različnimi evropskimi državami.

Metoda

Vzorec

Vprašalnik smo s kratkim spremnim dopisom spomladi 2009 poslali na 515 elektronskih naslovov psihologov, članov Društva psihologov Slovenije in Zbornice kliničnih psihologov. Vprašalnik je izpolnilo 128 (25 %) vabljenih.

Povprečna starost psihologov, ki so odgovorili, je bila 40,5 let ($SD = 10,7$ let). Najmlajši je ima 23, najstarejši pa 70 let. Porazdelitev kaže slika 1. Večino vzorca (77 %) so sestavljale ženske. Kar zadeva poklicno usmeritev, je prevladovalo klinično/zdravstveno področje (42 %), pedagoško področje (23 %), sledi področje psihologije dela (19 %). Dvajset psihologov je navedlo druga poklicna področja.

Slika 1. Frekvenčna porazdelitev glede na starost.

Starostna in spolna struktura psihologov v našem vzorcu po poklicnih področjih je bila približno enaka (tabela 1). V povprečju so bili najstarejši udeleženci na področju psihologije dela, vendar pa so bili v tej skupini tako najmlajši kot najstarejši udeleženci. V vseh treh glavnih usmeritvah je bilo približno četrtina moških.

Tabela 1. *Struktura vzorca po poklicnih področjih glede na starost in spol.*

Poklicna usmeritev	Starost – <i>M</i>	Starost – <i>SD</i>	% moških
Klinična/zdravstvena psihologija	39,81	10,14	22
Pedagoška psihologija	40,87	10,05	27
Psihologija dela	43,08	13,46	25
Drugo	38,40	9,34	15

Enako raziskavo so izvedli kolegi iz 16 drugih evropskih držav (tabela 2), skupaj je odgovore prispevalo 12.606 psihologov. Ker se število udeležencev iz posameznih držav razteza od 86 (Grčija) do 3077 (Španija) in bi v združenem vzorcu lahko dominirale države z večjimi vzorci, smo se odločili, da za nekatere obdelave rezultatov upoštevamo po največ 400 naključno izbranih udeležencev na državo (tabela 2) (Evers idr., v tisku).

V evropskem vzorcu (tabela 3) so prevladovali ženske, največ jih je bilo iz Grčije in Poljske, najmanj pa iz Nemčije in Norveške. Povprečna starost udeležencev je bila v večini držav okrog 40 let (najstarejši so bili v povprečju na Švedskem, najmlajši pa v Turčiji). V skupnem je skoraj polovica udeležencev delala na kliničnem/zdravstvenem področju (največ udeležencev iz tega področja je bilo iz Grčije in Norveške, najmanj pa iz Hrvaške in Romunije). V poljskem in litvanskem vzorcu je bilo več kot polovica udeležencev pedagoških psihologov. Samo v Romuniji je bilo najmočnejše področje dela psihologija dela oz. organizacijska psihologija.

Tabela 2. *Struktura vzorca po državah.*

Država	N	N izbrano
Avstrija	529	400
Belgija (Flamski del)	423	400
Češka	271	271
Grčija	86	86
Hrvaška	327	327
Litva	107	107
Nemčija	222	222
Nizozemska	1984	400
Norveška	942	400
Poljska	527	400
Romunija	1795	400
Slovaška	253	253
Slovenija	128	128
Španija	3077	400
Švedska	848	400
Turčija	293	293
Velika Britanija	794	400
Skupaj	12606	5287

Tabela 3. *Struktura evropskega vzorca glede na spol, starost in področje dela.*

Država	Spol (%)		Starost (leta)		Področje dela (%)			
	Moški	Ženske	<i>M</i>	<i>SD</i>	Klinična	Pedagoška	Delo	Drugo
Avstrija	16,2	83,8	37,50 ^a -- ^a	-- ^a	52,0	19,0	18,0	13,0
Belgija	23,8	76,2	37,20	11,44	42,5	40,2	5,8	11,5
Češka	28,4	71,6	41,25	12,12	40,3	26,2	16,0	17,5
Grčija	2,4	97,6	35,47	10,51	82,9	17,1	0,0	0,0
Hrvaška	11,9	88,1	37,76	10,00	26,0	35,2	14,7	24,2
Litva	8,4	91,6	36,85	9,85	29,9	55,1	2,8	12,1
Nemčija	46,6	53,4	42,47	11,98	45,5	11,4	28,2	15,0
Nizozemska	24,8	75,2	44,88	12,01	63,2	9,8	17,2	9,8
Norveška	43,2	56,8	41,43	11,28	84,8	3,8	5,2	6,2
Poljska	9,5	90,5	39,91	10,55	34,8	51,0	9,8	4,5
Romunija	20,0	80,0	38,74	7,96	26,8	26,5	46,8	0,0
Slovaška	19,8	80,2	42,13	13,33	38,2	40,6	14,9	6,4
Slovenija	22,7	77,3	40,45	10,68	41,4	22,7	18,8	17,2
Španija	31,0	69,0	41,65	10,42	59,8	10,5	3,8	26,0
Švedska	30,8	69,2	49,64	11,21	71,5	10,0	12,5	6,0
Turčija	27,3	72,7	34,32	10,55	56,0	17,7	6,1	20,1
Velika Britanija	35,2	64,8	46,89	12,17	43,8	22,8	22,5	11,0
Skupaj	25,1	74,9	41,34	11,77	49,5	23,9	15,0	11,7
N	1323	3944	4841	4841	2411	1162	728	568

Leta 1999 (Boben in Pogačnik, 2000) je v raziskavi v Sloveniji sodelovalo 321 psihologov, kar je predstavljalo 40,1 % od 800 vabljenih. Povprečna starost je bila 41,8 leta ($SD = 9,6$ leta). Tudi pred desetimi leti so prevladovalе ženske (bilo jih je 73 %). Najbolj so bili zastopani psihologi s pedagoškega področja (32,7 %), sledili so klinični psihologi (27,4 %) ter psihologi dela in organizacijske psihologije (25,5 %) (ostali so bili z drugih področij ali se niso opredelili).

Vprašalnik

Vprašalnik iz prve raziskave so člani SCTT Evens, Mūniz in Bartram dopolnili oz. posodobili glede na spremembe, ki so se v tem času zgodile. Dodali so šest postavk o stališčih do računalniških testov in internetnega testiranja. Dve postavki so razdelili na po dve novi. Prva se nanaša na izobraževanje, ki so ga zaradi uvedbe bolonjskega študija razdelili na dodiplomsko in magistrsko izobraževanje. Drugo postavko »pomanjkljivo sledenje novostim v poklicu in slabo preverjanje lastnih zaključkov z drugimi« pa so razdelili na »sledenje novostim« in »preverjanje lastnih zaključkov«. Dodali so tudi trditev »V zadnjih desetih letih se je uporaba psiholoških testov in testiranja v /ime države/ izboljšalo.« Ker je s tem postal vprašalnik predolg, so se odločili, da štiri postavke izločijo, saj so v raziskavi pred desetimi leti kazale manjšo veljavnost (Mūniz idr., 2001). V skupnem je ostalo 23 od 30 postavk iz starega vprašalnika, ki jih lahko primerjamo med seboj.

Vprašalnik je nato v angleščini in španščini prispel v vsa evropska psihološka društva, kjer so ga člani priredili v svoje jezike oz. se odločili, kakšen vprašalnik in v kakšni obliki ga bodo uporabili. Tako so se npr. na Nizozemskem in Belgiji odločili uporabiti vprašalnik iz leta 1999, na Norveškem in Švedskem pa v angleškem jeziku. Člani slovenske Komisije za psihodiagnostična sredstva smo si pomagali z vprašalnikom iz leta 1999, nova vprašanja pa smo neodvisno prevedli in prevode uskladili.

Vprašalnik ima 24 postavk o uporabi testov; nanje so udeleženci odgovarjali na petstopenjski lestvici (od *sploh se ne strinjam* preko *sem neodločen* do *popolnoma se strinjam*). Petindvajseta postavka je bila sestavljena iz osem trditev o različnih tipih zlorab; odgovor-ocena pa je bila možna na petstopenjski lestvici (zelo redko, redko, srednje, pogosto in zelo pogosto). Zadnja postavka je spraševala, katere tri teste najpogosteje uporablja izpolnjevalec vprašalnika. Na koncu smo izpolnjevalce prosili za komentarje, ki bi jih morda radi posredovali komisiji. Splošni podatki, ki smo jih ob odgovorih še zbirali, so bili: starost v letih, spol in poklicno področje dela, ki je bilo razdeljeno na klinično/zdravstveno, pedagoško psihologijo, psihologijo dela in drugo. Vprašalnik je v prilogi.

Ko so bili zbrani vsi podatki, so s pomočjo glavnih komponent (ortogonalna rotacija varimaks) preverili tudi dimenzijsko strukturo vprašalnika in notranjo zanesljivost tako dobljenih lestvic (Evers idr., v tisku). Analiza je pokazala pet komponent (lestvic) z zanesljivostjo (Cronbachov α) od ,51 do ,88:

1. Zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov (postavka 25)
2. Predpisi o testih in testiranju (postavke +3, +8, +11, +12, -14, -16, -18, +19)
3. Internetno testiranje (postavke (5), +7, -10, -13, +15, -17, -20)
4. Spoštovanje testov/testiranja (postavke +21, +22, +23, +24)
5. Znanje in usposabljanje (postavke +1, +2, (4), +6, (9))

(Z znakom minus so označene postavke, ki s komponento korelirajo negativno, s plusom postavke, ki korelirajo pozitivno, v oklepaju pa so postavke, katerih korelacija je zelo nizka in se pri izračunu zanesljivosti niso upoštevale). Komponente nam bodo služile pri interpretaciji rezultatov.

Postopek

Postopek zbiranja podatkov je bil od države do države drugačen. V Sloveniji smo pripravili elektronsko obliko vprašalnika in ga razposlali vsem članom društva preko elektronske pošte. Pred desetimi leti smo vprašalnik na papirju pošiljali po pošti, skupaj s kuverto za vračilo. To obliko so tudi sedaj uporabili na Hrvaškem in v Španiji. V Grčiji so vprašalnik v papirni obliki razdelili na konferenci. Na Poljskem in Slovaškem so uporabili obe metodi, vabilo za elektronsko obliko vprašalnika pa so objavili na spletni strani društva in v časopisu. Tako kot v Sloveniji so elektronsko obliko vprašalnika pošiljali po e-pošti še na Nizozemskem, Norveškem, Romuniji in Veliki Britaniji. Ostale države (Avstrija, Belgija, Nemčija, Turčija) so vabilo za elektronsko izpolnjevanje vprašalnika objavile v obvestilih, na spletni strani ali v drugih medijih. Ker smo uporabili zelo različne metode zbiranja podatkov, točnih ocen, koliko odstotkov povabljenih je sodelovalo v raziskavi, nimamo. Ocene se gibljejo od 7 % (Španija) do 30–40 % (Slovaška). V Sloveniji je bil delež okrog 25 %, v letu 1999 pa 40,1 %.

Rezultati

V prvem razdelku bomo opisali stališča slovenskih psihologov v letu 2009. Pri tem bomo rezultate predstavili po sklopih, dobljenih v analizi glavnih komponent, in glede na različna področja dela. V drugem razdelku bomo primerjali mnenja psihologov iz 17 evropskih držav, v zadnjem pa analizirali razlike med rezultati slovenskih raziskav v letih 1999 in 2009.

Rezultati slovenske raziskave v letu 2009

Tabela 4 kaže za vsako vprašanje posebej najprej odstotke odgovorov (1 = *sploh se ne strinjam*, 5 = *popolnoma se strinjam* oz. za 25. postavko 1 = *zelo redko*, 5 = *zelo pogosto*) nato pa aritmetične sredine in standardne odklone odgovorov za celoten vzorec in za vsako poklicno skupino posebej.

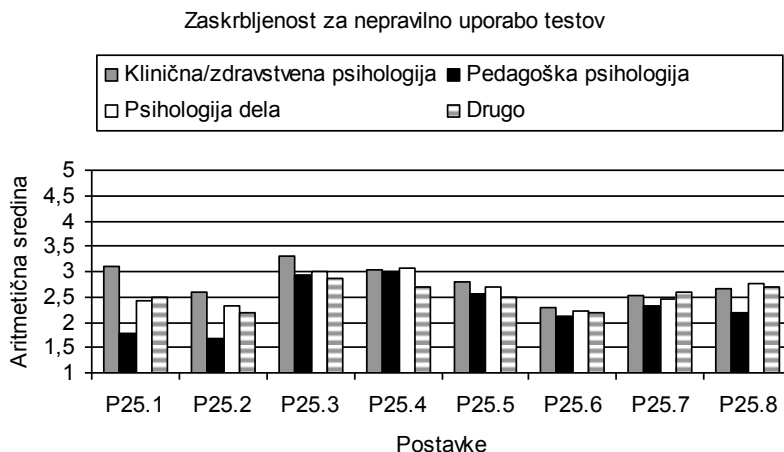
Tabela 4. Odstotek posameznih odgovorov, aritmetična sredina (*M*) in standardni odklon (*SD*) za vsako postavko za celoten vzorec in po področjih dela.

Postavka	%					VSI		KLI		PED		DEL		DRU	
	1	2	3	4	5	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
P1	10	41	5	38	5	2,87	1,19	2,17	0,91	3,27	1,11	3,33	1,13	3,60	1,10
P2	16	28	38	14	4	2,63	1,03	2,17	0,91	2,93	0,78	2,83	1,05	3,15	1,23
P3	2	8	24	45	21	3,75	0,96	3,91	0,85	3,43	1,01	4,08	0,88	3,40	1,05
P4	11	34	19	31	5	2,84	1,13	2,43	1,07	3,57	0,97	2,71	1,12	3,05	0,94
P5	30	43	11	16	0	2,12	1,02	1,80	0,92	1,87	0,78	2,79	1,06	2,55	1,05
P6	34	45	5	13	4	2,07	1,12	1,56	0,86	2,40	1,19	2,46	1,14	2,50	1,10
P7	14	34	37	13	3	2,57	0,99	2,24	0,85	2,47	0,86	3,04	1,16	3,05	0,94
P8	0	4	4	39	53	4,41	0,75	4,50	0,80	4,37	0,56	4,46	0,78	4,20	0,83
P9	1	13	8	32	47	4,12	1,05	4,15	1,07	3,93	1,11	4,58	0,58	3,75	1,21
P10	3	39	39	16	3	2,77	0,86	2,76	0,82	2,67	0,76	2,75	1,07	2,95	0,89
P11	0	1	11	52	37	4,24	0,67	4,44	0,60	3,90	0,66	4,25	0,53	4,20	0,83
P12	2	3	12	37	47	4,24	0,89	4,30	0,88	4,10	0,84	4,25	0,79	4,30	1,13
P13	1	5	20	55	19	3,85	0,81	3,94	0,76	3,97	0,72	3,75	0,85	3,55	1,00
P14	26	48	11	13	2	2,16	1,01	2,19	1,10	1,83	0,75	2,33	1,01	2,40	1,05
P15	5	21	37	34	4	3,11	0,94	2,83	0,99	3,00	0,79	3,54	0,83	3,50	0,89
P16	34	48	15	3	0	1,88	0,77	1,81	0,73	1,93	0,69	1,96	0,91	1,85	0,88
P17	5	20	44	27	4	3,03	0,92	3,07	0,84	3,23	0,77	2,71	0,95	3,00	1,21
P18	27	41	16	14	2	2,24	1,07	2,35	1,07	2,00	0,95	2,04	1,08	2,55	1,19
P19	2	3	11	51	34	4,12	0,84	4,15	0,86	3,90	0,92	4,38	0,65	4,05	0,83
P20	0	9	35	45	11	3,59	0,80	3,54	0,79	3,73	0,64	3,46	0,88	3,65	0,93
P21	3	9	2	31	55	4,25	1,08	4,74	0,65	4,13	0,90	4,21	1,02	3,15	1,46
P22	0	1	0	23	76	4,75	0,49	4,76	0,55	4,80	0,41	4,83	0,38	4,55	0,51
P23	1	0	1	30	68	4,65	0,58	4,67	0,70	4,67	0,48	4,71	0,46	4,50	0,51
P24	2	11	41	38	7	3,37	0,86	3,31	0,91	3,43	0,63	3,33	0,96	3,45	0,94
P25-1	30	25	13	21	11	2,57	1,40	3,11	1,40	1,77	1,10	2,42	1,38	2,50	1,24
P25-2	30	34	22	10	5	2,27	1,13	2,59	1,19	1,67	0,92	2,33	1,13	2,20	0,95
P25-3	10	20	32	28	10	3,09	1,14	3,30	1,13	2,93	1,08	3,00	1,22	2,85	1,14
P25-4	12	21	32	28	7	2,98	1,12	3,02	1,09	3,00	1,26	3,08	1,14	2,70	0,98
P25-5	13	32	30	21	3	2,69	1,05	2,81	1,01	2,57	1,07	2,71	1,12	2,50	1,05
P25-6	37	27	20	12	5	2,23	1,22	2,30	1,34	2,13	1,04	2,21	1,22	2,20	1,20
P25-7	16	43	24	13	5	2,48	1,05	2,52	1,09	2,33	1,03	2,46	1,10	2,60	0,94
P25-8	17	35	27	15	5	2,56	1,11	2,65	1,12	2,17	0,99	2,75	1,26	2,70	0,98

Opombe: KLI = klinična/zdravstvena psihologija (n = 54), PED = pedagoška psihologija (n = 30), DEL = psihologija dela (n = 24), DRU = drugo (n = 20).

Zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov (postavka 25)

Postavka 25 se nanaša na mnenje psihologov o pogostosti problemov, povezanih s testi (npr. fotokopiranje, neustreznost testov in neustreznost uporabe testov) v različnih poklicnih okoljih (glej tabelo 4 in sliko 2). Sodelujoči psihologi so kot najpogostejšo kršitev navedli pomanjkljivo sledenje novostim v poklicu (kar 38 % jih meni, da se to pojavlja pogosto ali zelo pogosto) in slabo preverjanje lastnih zaključkov z drugimi (35 % jih meni, da se to pogosto ali zelo pogosto dogaja). Povprečje ocen je med 2 in 3; najnižja povprečna ocena 2,23 pa se nanaša na neupoštevanje okoliščin, ki vplivajo na veljavnost psihološkega testa v konkretni situaciji (oz. kar 64 % psihologov meni, da se ta težava pojavlja zelo redko ali redko). Mnenja psihologov iz različnih poklicnih področij so si podobna. Med bolj izstopajočima razlikama (statistično značilna na stopnji $p < ,01$) je kopiranje avtorsko zaščitene gradiv (testov) in vrednotenje psiholoških lastnosti z neustreznimi testi. Kršitev fotokopiranja veliko pogosteje opažajo psihologi v klinični/zdravstveni praksi (povprečna ocena 3,11) kot pedagoški psihologi (povprečna ocena 1,77). Tudi zaskrbljenost kliničnih/zdravstvenih psihologov za uporabo neustreznih testov, neupoštevanje napak merjenja in nekompetentnost uporabnikov je večja kot med preostalimi psihologi. Psihologi na področju psihologije dela pa vidijo v primerjavi z drugimi psihologi največje težave pri pomanjkljivem sledenju novostim in interpretaciji, ki presega zmogljivosti testa. Psihologi iz četrte poklicne skupine nekoliko izstopajo od drugih psihologov v oceni težav, povezanih z neupoštevanjem okoliščin, ki vplivajo na veljavnost psihološkega testa v konkretni situaciji.

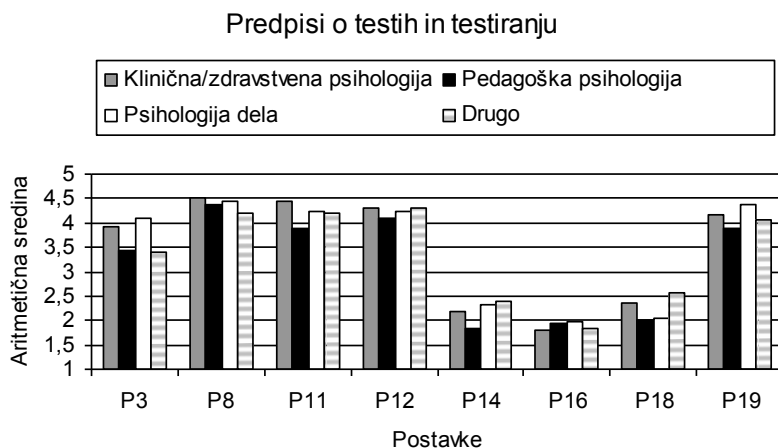
Slika 2. Povprečni odgovori na postavke 25.1, 25.2, 25.3, 25.4, 25.5, 25.6, 25.7, 25.8 po poklicnih področjih.

Predpisi o testih in testiranju (postavke +3, +8, +11, +12, -14, -16, -18, +19)

Odgovori psihologov na te postavke kažejo na močno strinjanje o potrebnosti predpisov o testih in testiranju (glej tabelo 4 in sliko 3), še posebno si želijo, da bi bila uporaba

psiholoških testov omejena le na usposobljene psihologe (povprečna ocena 4,41 ali 92 % se s tem strinja ali popolnoma strinja), da bi imeli mednarodne standarde, ki bi opredeljevali minimalno tehnično kakovost psiholoških testov (povprečna ocena 4,24 ali 89 % se s tem strinja ali popolnoma strinja) in zakonodajo, ki bi nadzirala zlorabo psihološkega testiranja (povprečna ocena 4,24 ali 84 % se s tem strinja ali popolnoma strinja). Večina (85 %) vprašanih se tudi strinja oz. popolnoma strinja (povprečna ocena 4,12), da bi moralo imeti Društvo psihologov bolj aktivno vlogo pri določanju pravil in izboljševanju uporabe psiholoških testov in 82 % se ne strinja ali sploh ne strinja, da bi imeli le minimalen nadzor nad testi. Psihologi (okrog 60–80 %) se ne strinjajo tudi pri tem, da bi dovolili uporabo testov vsakomur, ki bi pokazal svojo usposobljenost, ali da bi založniki prodajali katere koli teste, ki se jim zdijo ustrezni. Strinjajo pa se (66 %), da bi EFPA morala izdelati evropski sistem za akreditacijo certifikacije uporabnikov psiholoških testov.

Glede na različna profesionalna okolja lahko ugotovimo, da morda psihologi s pedagoškega področja kažejo na nekoliko manj močno strinjanje kot preostali psihologi (slika 3). Še najbolj enotni so si psihologi o tem, da potrebujemo zakonodajo (povprečne ocene od 4,10 do 4,30). Klinični psihologi bi si najbolj želeli, da se uporaba testov omeji le na usposobljene psihologe (povprečna ocena 4,50), da bi imeli tehnične standarde za teste (4,44) ter zakonodajo (4,30). Psihologi na področju psihologije dela pa poudarjajo evropski sistem akreditacije (4,08) in bolj aktivno vlogo Društva psihologov (4,38). Pedagoški psihologi so najbolj strogi glede tega, ali bi tudi usposobljenim uporabnikom dovolili uporabo testov (1,83). Statistično značilne razlike med posameznimi poklicnimi področji smo našli le pri mnenju o evropskem sistemu za akreditacijo ($F(3,124) = 3,7, p < ,05$) ter omejenosti uporabe testov samo na usposobljene psihologe ($F(3,124) = 4,6, p < ,01$).

Slika 3. Povprečni odgovori na postavke 3, 8, 11, 12, 14, 16, 18, 19 po poklicnih področjih.

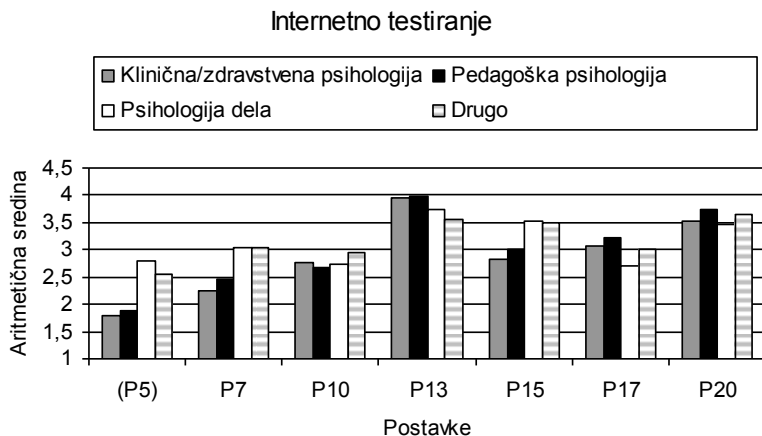
Internetno testiranje (postavke (5), +7, -10, -13, +15, -17, -20)

Odgovori na trditve o internetnem testiranju nam kažejo (glej tabelo 4 in sliko 4), da je še veliko psihologov neodločenih (pri večini trditev več kot tretjina), ali nam tako te-

stiranje prinaša koristi ali ne. Kar 63 % je ocenilo, da testiranje preko računalnika na njihovem poklicnem področju postopno ne zamenjuje testov papir-svinčnik. Internetno testiranje odklanjajo, ker prikrajša nekatere testirance (74 % se s tem strinja ali popolnoma strinja, 20 % pa jih je neodločenih), nima veliko prednosti pred klasično izvedbo (48 % se s tem strinja ali popolnoma strinja, 37 % jih je neodločenih) in odpira nove poti za goljufijo (46 % se strinja ali popolnoma strinja, 35 % pa jih je neodločenih). Le slaba četrtina meni, da je zasebnost testiranca zaščiten, in le 38 % (37 % neodločenih), da pripomore h kakovosti izvedbe. Morda še najmanj odklonilno mnenje imajo psihologi do računalniško izdelane interpretacije, čeprav je tudi tukaj veliko (39 %) takih, ki se niso mogli opredeliti.

Razlike med psihologi različnih poklicnih področij so na tem področju testiranja večje, statistično značilne pa le pri mnenju o tem, da računalniška testiranja postopno zamenjujejo teste papir-svinčnik ($F(3,124) = 8,4, p < ,001$), o prednostih internetne izvedbe ($F(3,124) = 6,2, p < ,001$) ter o tem, da lahko internet pripomore h kakovosti testiranja ($F(3,124) = 4,9, p < ,01$). Še najbolj so si psihologi enotni pri vprašanju veljavnosti računalniške interpretacije in goljufij. Drugače pa bi lahko rekli, da se približujejo mnenja kliničnih in pedagoških psihologov ter mnenja psihologov iz podjetij in drugih področij (verjetno je tu zajetih največ raziskovalcev). Tako npr. vidimo, da se postopna zamenjava klasičnega testiranja z internetnim bolj dogaja v podjetjih in da imajo ti psihologi tudi bolj pozitivno mnenje o prednostih te izvedbe ter menijo, da pravilno uporabljen internetni test pripomore h kakovosti testiranja. Klinične/zdravstvene psihologe in šolske psihologe bolj skrbi zasebnost in prikrajšanost testiranca.

Pri odnosu do internetnih testov in testiranja nas je zanimalo tudi, ali o tem vprašanju obstajajo večje razlike med mlajšimi in starejšimi psihologi. Udeležence v raziskavi smo razdelili na mlajše od 41 let ($n = 72$) in starejše ($n = 56$). Mlajši so na vseh postavkah pokazali pozitivnejši odnos do internetnih testov in testiranja, zato tudi ni presenetljivo, da se jim zdi, da teste papir-svinčnik v manjši meri zamenjujejo računalniški testi in internetno testiranje. Kljub temu so se pokazale razlike statistično značilne le pri mnenju o prednosti interneta ($F(1,126) = 4,8, p < ,05$) in pogledih na zasebnost testiranca ($F(1,126) = 13,7, p < ,001$).

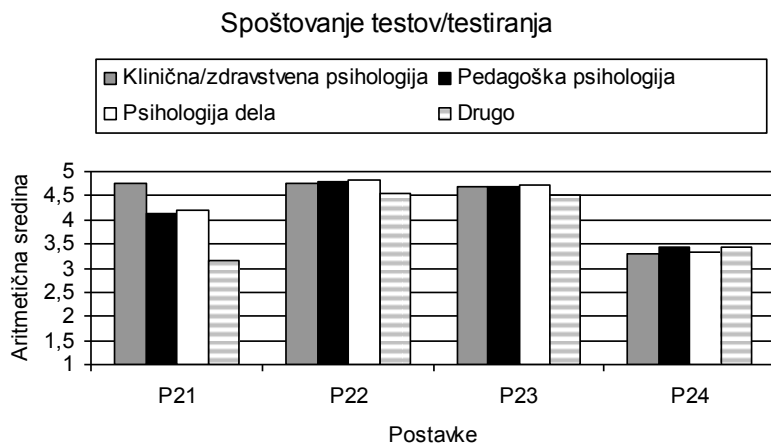

Slika 4. Povprečni odgovori na postavke 5, 7, 10, 13, 15, 17, 20 po poklicnih področjih.

Spoštovanje testov/testiranja (postavke +21, +22, +23, +24)

Štiri postavke, ki smo jih poimenovali »spoštovanje testov in testiranja« kažejo na odnos psihologov do testov in testiranja preko uporabe testov in cenjenja rezultatov testiranja. Na vseh štirih postavkah imamo visoke povprečne ocene (glej tabelo 4 in sliko 5). Le eden od tistih, ki so sodelovali v raziskavi, se ne strinja, da testi predstavljajo odličen vir informacij, če jih povezujemo in dopolnjujemo z drugimi psihološkimi podatki (povprečna ocena 4,75, 99 % se jih strinja ali popolnoma strinja). Podobno velja tudi za mnenje, da so pravilno uporabljeni psihološki testi psihologu v veliko pomoč (povprečna ocena 4,65, 98 % se jih strinja ali popolnoma strinja). Razlik med psihologi različnih področij za ti dve postavki skoraj ni. Večina (86 %) psihologov je tudi zapisala, da psihološke teste redno uporablja pri svojem delu, največ jih uporabljajo klinični psihologi, najmanj pa psihologi z drugih področij (zelo verjetno z raziskovalnega področja). Pri tej postavki so se pokazale tudi statistično značilne razlike na ravni $p < ,001$ ($F(3,124) = 14,1$).

Psihologi z različnih področij dela so si zelo enotni tudi po strinjanju (M od 3,31 do 3,45, povprečna ocena za celoten vzorec 3,37), da se je uporaba psiholoških testov in testiranja v Sloveniji v zadnjih desetih letih izboljšala. Čeprav je ocena povprečna, je vzpodbudno to, da se s tem ne strinja le 13 % (45 % se jih strinja, preostali pa so neodločeni).

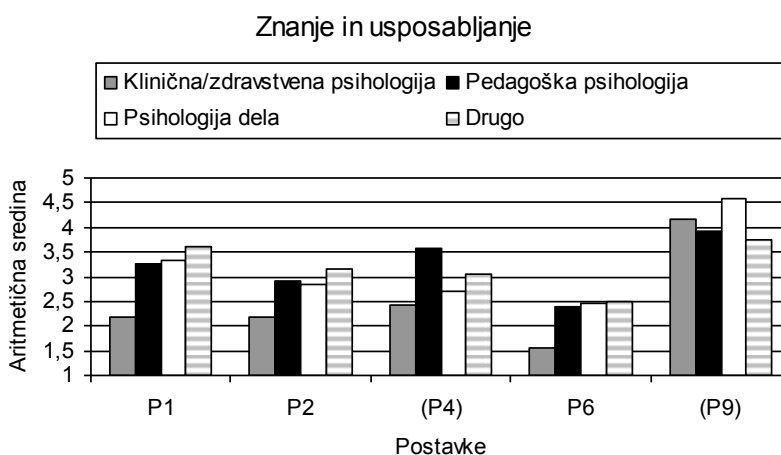
Slika 5. Povprečni odgovori na postavke 21, 22, 23, 24 po poklicnih področjih.

Znanje in usposabljanje (postavke +1, +2, (4), +6, (9))

V lestvici »znanje in usposabljanje« so postavke, ki sprašujejo o zadostnosti znanja, dobljenega na dodiplomskem oz. magistrskem študiju, dodatnem znanju, pridobljenem po študiju, ter zadostnosti podatkov o kakovosti testov, izdanih v Sloveniji. Postavka o omejitvi interpretacije in dajanja povratnih informacij je šibko povezana s to skupino, po vsebini bi jo lahko uvrstili tudi v skupino o predpisih. Na splošno vidimo (glej tabelo

4 in sliko 6), da se psihologi najmanj strinjajo o zadostnosti znanja (vse povprečne ocene so pod 3 točkami). Predvsem pa imajo na ta vprašanja drugačen pogled klinični psihologi. Ti se ne strinjajo, da pridobijo zadostno znanje v dodiplomskem ali magistrskem študiju, niti da imajo dovolj podatkov o testih. So pa potrdili, da so svoje znanje dogradili po študiju, in to v veliko večji meri kot preostali psihologi. Šolski psihologi menijo, da imajo še kar dovolj informacij o kakovosti testov, izdanih v Sloveniji. Najboljše mnenje o znanju o testih ima zadnja skupina.

Najvišje strinjanje z omejitvijo interpretacije in dajanja povratnih informacij na psihologe so pokazali psihologi v podjetjih. O tem vprašanju so si psihologi dokaj enotni. Statistični izračuni so pokazali, da se v primerjavi z drugimi komponentami pri komponenti Znanje in usposabljanje mnenja psihologov z različnih poklicnih področij najbolj razlikujejo – za vse postavke smo potrdili statistično značilne razlike ($p < ,001$ za postavke 1, 2, 4, 6 in $p < ,05$ za postavko 9).

Slika 6. Povprečni odgovori na postavke 1, 2, 4, 6, 9 po poklicnih področjih.

Testi, ki se najpogosteje uporabljajo

Na vprašanje o treh najpogosteje uporabljenih psiholoških testih so psihologi navedli 67 različnih psiholoških testov (teste smo upoštevali ne glede na vrstni red navedbe).

Če pogledamo vrstni red najpogosteje uporabljenih testov ne glede na področje psihologovega dela, so na vrhu testi inteligentnosti (Ravnove progresivne matrice in Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za otroke), Rorschachov diagnostični preizkus in Likovni test Benderjeve ter Torranceovi testi ustvarjalnega mišljenja, ki jih uporabljajo v šolah za identifikacijo nadarjenih učencev.

Ker pa so testi zelo vezani na področje dela, nam prvih pet testov po poklicnih področjih pokaže bolj realno sliko (tabela 5). Več kot polovica kliničnih/zdravstvenih psihologov iz naše raziskave uporablja Rorschachov diagnostični preizkus, več kot 40

% Wechlerjeve lestvice inteligentnosti za otroke in odrasle ter Likovni test Benderjeve. V šolah najpogosteje uporabljajo Ravnove progresivne matrice (vse oblike), Torranceove teste ustvarjalnega mišljenja in WISC-III – vsi so priporočeni testi za identifikacijo učencev in dijakov. Sledi MFBT, ki jim služi za poklicno usmerjanje na koncu osnovne šole ter Likovni test Benderjeve. V podjetjih oz. na področju psihologije dela prav tako najpogosteje uporabljajo teste inteligentnosti (RPM, TN).

Tabela 5. Prvih pet najbolj uporabljenih psiholoških testov po področjih dela.

Celoten vzorec	Klinična/zdravstve		Pedagoška		Psihologija dela		Drugo							
	Št.	%	Št.	%	Št.	%	Št.	%						
RPM	41	32	ROR	30	56	RPM	21	70	PIE	11	46	BFQ	5	25
WISC-III	40	31	WISC-III	25	46	TTCT	20	67	RPM	10	42	RPM	5	25
ROR	30	23	WB-II	22	41	WISC-III	13	43	TN	7	29	PIE	4	20
LTB	28	22	LTB	20	37	MFBT	5	17	BFQ	6	25	EPQ-R	4	20
TTCT	27	21	PIE	10	19	LTB	5	17	TTCT	4	17	SV-O	3	15

Opombe: BFQ = Vprašalnik »velikih pet«, EPQ-R = Eysenckov osebnostni vprašalnik, revidirana oblika, LTB = Likovni test Benderjeve (vse oblike), MFBT = Multifaktorska baterija testov, PIE = Profil indeks emocij, ROR = Rorschachov diagnostični preizkus, RPM = Ravnove progresivne matrice (vse oblike), SV-O = Vprašalnik o socialnem vedenju otrok, TN = Test nizov, TTCT = Torranceovi testi ustvarjalnega mišljenja (vse oblike), WB-II = Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za odrasle, WISC-III = Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za otroke.

Primerjava slovenskih rezultatov z rezultati psihologov iz drugih evropskih držav

Primerjavo rezultatov 17 evropskih držav povzemamo po prispevku Evers idr. (v tisku), kjer smo s slovenskimi podatki sodelovali tudi mi. Rezultate predstavljamo na ravni lestvic (glej poglavje Metoda). Zanimale pa so nas tudi razlike v mnenjih po spolu in poklicnih področjih. Na koncu predstavljamo še najpogosteje uporabljane teste v posameznih državah.

Analiza variance za 17 držav kaže statistično značilne razlike za vseh pet lestvic ($p < ,001$, tabela 6). Razlike ostanejo značilne tudi, če zmanjšamo vpliv spola, starosti in poklicnega področja (Evers idr., v tisku). V tabeli 6 so predstavljene nepopravljene povprečne ocene za 5 prej opisanih lestvic.

Tabela 6. *Aritmetične sredine in standardni odkloni lestvic glede na države.*

Država	NEPRAV**		PREDPISI**		INTERNET**		SPOŠTOV**		ZNANJE**	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Avstrija	3,05	0,82	4,09	0,53	2,90	0,56	4,33	0,62	2,98	0,80
Belgija	2,42	0,74	3,82	0,54	2,83	0,57	4,06	0,65	2,82	0,78
Češka	3,50	0,54	3,92	0,54	2,64	0,69	4,18	0,62	2,22	0,75
Grčija	3,45	0,82	4,41	0,35	2,06	0,51	4,33	0,53	1,54	0,59
Hrvaška	3,24	0,76	3,98	0,46	2,79	0,57	4,34	0,53	2,81	0,90
Litva	2,98	0,88	3,77	0,51	2,80	0,62	4,09	0,53	3,05	0,70
Nemčija	3,02	0,93	3,81	0,67	3,05	0,77	4,33	0,56	2,99	0,77
Nizozemska	2,34	0,73	3,61	0,60	2,84	0,64	4,22	0,62	2,43	0,77
Norveška	3,15	0,51	4,01	0,83	2,92	0,63	4,25	0,63	2,45	0,77
Poljska	2,86	0,86	4,16	0,47	2,06	0,63	4,48	0,46	2,89	0,58
Romunija	3,58	0,71	3,91	0,55	2,82	0,64	4,19	0,56	2,73	0,83
Slovaška	3,16	0,92	3,49	0,67	2,24	0,54	4,11	0,56	2,50	0,76
Slovenija	2,61	0,85	4,06	0,48	2,74	0,58	4,25	0,46	2,52	0,87
Španija	3,10	0,96	4,04	0,66	2,70	0,72	4,14	0,72	2,77	0,91
Švedska	2,89	0,91	4,21	0,49	2,72	0,65	4,41	0,65	2,51	0,81
Turčija	3,64	0,84	4,11	0,55	2,62	0,66	4,11	0,58	2,63	0,87
Velika Britanija	3,35	0,84	3,71	0,60	2,76	0,69	4,14	0,76	2,10	0,70
Skupaj	3,06	0,90	3,94	0,59	2,73	0,66	4,24	0,62	2,61	0,84

Zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov (postavka 25)

Najvišjo zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov kažejo psihologi iz Turčije, Romunije, Češke in Grčije, najmanj pa menijo, da imajo težave na tem področju, v Belgiji in na Nizozemskem. Razlika med temi ekstremi je velika, saj obsega več kot en standardni odklon. Mnenje slovenskih psihologov v primerjavi s psihologi po drugih evropskih državah kaže na manj pogosto zaznavanje problemov, povezanih s testi in testiranjem.

Predpisi o testih in testiranju (postavke +3, +8, +11, +12, -14, -16, -18, +19)

Najbolj si predpise in nadzor nad testi in testiranjem želijo v Grčiji, Švedskem, Poljskem in Turčiji, najmanj pa na Nizozemskem in Slovaškem. Slovenija je med tistimi državami, ki se strinjamo z regulacijo tega področja. Na tem področju so si mnenja po Evropi bolj podobna, tudi najnižja povprečna ocena je nad sredino ocenjevalne lestvice.

Internetno testiranje (postavke +7, -10, -13, +15, -17, -20)

Najpozitivnejše mnenje do internetnih testov in testiranja kažejo nemški psihologi, najbolj zadržani pa so Grki, Poljaki in Slovaki. Tudi povprečje mnenj celotnega evropskega vzorca je nizko. Slovenija je nekje v sredini.

Spoštovanje testov/testiranja (postavke +21, +22, +23, +24)

Najbolj zaupajo testom poljski in švedski psihologi, najmanj pa belgijski in litvanski. Povprečno mnenje je zelo visoko, najvišje od vseh lestvic (4,24). Države se med seboj zelo malo razlikujejo. Slovensko povprečje je blizu evropskega povprečja.

Znanje in usposabljanje (postavke +1, +2, +6)

Z znanjem o testih in testiranju, pridobljenim na dodiplomskem in magistrskim študiju, so najbolj zadovoljni kolegi iz Litve, Nemčije in Avstrije, najmanj pa grški, britanski in češki psihologi. Slovenska ocena je nekje med tema dvema ekstremoma, ki pa sta kar 1,5 standardnega odklona narazen. V skupnem pa zadovoljstvo z znanjem in usposabljanjem ni veliko (2,6, kar je najnižje povprečje med lestvicami).

Razlike med spoloma in različnimi poklicnimi področji

Analiza variance med spoloma je pokazala na celotnem evropskem vzorcu statistično značilne razlike pri štirih od petih lestvic ($p < ,001$, tabela 7, razlike na lestvici Znanje in usposabljanje so neznailne), medtem ko jih na slovenskem vzorcu nismo potrdili. Tudi v Evropi so kljub statistično značilnim razlikam mnenja moških in žensk zelo podobna.

Tabela 7. Aritmetične sredine in standardni odkloni lestvic glede na spol in poklicna področja.

	NEPRAV		PREDPISI		INTERNET		SPOŠTOV		ZKANJE	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Moški EU	3,16***	0,92	3,84***	0,68	2,85***	0,74	4,18***	0,68	2,60	0,82
Ženske EU	3,02	0,89	3,97	0,57	2,69	0,63	4,25	0,60	2,62	0,84
Moški SLO	2,57	0,66	3,92	0,47	2,75	0,68	4,20	0,45	2,39	0,87
Ženske SLO	2,62	0,90	4,10	0,48	2,74	0,54	4,27	0,46	2,56	0,87
Evropski vzorec:										
Klinična/zdravstvena psihologije										
psihologije	3,03***	0,90	3,94***	0,59	2,68***	0,65	4,24***	0,64	2,50***	0,84
Pedagoška psihologija	2,92	0,92	3,94	0,57	2,58	0,62	4,26	0,58	2,71	0,77
Psihologija dela	3,34	0,88	3,84	0,65	2,98	0,74	4,24	0,59	2,61	0,83
Drugo	3,11	0,91	3,95	0,59	2,82	0,66	4,12	0,68	2,63	0,87
Slovenski vzorec:										
Klinična/zdravstvena psihologije										
psihologije	2,79	0,89	4,12	0,46	2,63*	0,55	4,37**	0,43	1,96***	0,69
Pedagoška psihologija	2,32	0,76	3,99	0,46	2,64	0,46	4,26	0,39	2,87	0,76
Psihologija dela	2,62	0,89	4,14	0,41	2,99	0,61	4,27	0,29	2,88	0,83
Drugo	2,53	0,75	3,92	0,60	2,90	0,68	3,91	0,62	3,08	0,67

Opombe: NEPRAV = zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov, PREDPISI = predpisi o testih in testiranju, INTERNET = internetno testiranje, SPOŠTOV = spoštovanje testov/testiranja, ZKANJE = znanje in usposabljanje.
* $p < ,05$. ** $p < ,01$. *** $p < ,001$.

Analiza variance med poklicnimi skupinami je pokazala na celotnem evropskem vzorcu statistično značilne razlike pri vseh petih lestvicah ($p < ,001$, tabela 7), medtem kot v Sloveniji ni bilo statistično značilnih razlik pri oceni nepravilne uporabe testov in predpisih. Največja razlika med evropskimi državami je pri mnenjih o internetnem testiranju. Tako kot v Sloveniji so tudi na ravni 17 evropskih držav psihologi na področju dela najbolj naklonjeni delu z internetnimi testi, pedagoški (in klinični) psihologi pa najmanj. Psihologi na področju dela so tudi najbolj zaskrbljeni nad nepravilnostmi, povezanimi s testi in testiranjem, medtem ko so pedagoški psihologi navajali tu najmanj problemov in so tudi najbolj zadovoljni z znanjem in usposabljanji o testih in testiranjih v času študija. Najnižjo oceno na lestvici Znanje in usposabljanje so dali klinični/zdravstveni psihologi. Razlike na lestvici »predpisi« in »spoštovanje« so realno zelo majhne.

Testi, ki se najpogosteje uporabljajo

V tabeli 8 so predstavljeni najbolj uporabljani testi po odgovorih udeležencev iz različnih držav. Delež smo izračunali tako, da smo delili pogostost uporabe s številom psihologov, ki so odgovorili na to vprašanje z navedbo vsaj enega testa. Zgodilo se je

namreč, da približno 13 % psihologov ni zapisalo nobenega testa, kar verjetno pomeni, da jih pri svojem delu ne uporabljajo.

Tabela 8. Prvih pet najbolj uporabljenih psiholoških testov po državah.

Država	N	1	2	3	4	5
Avstrija	395 WISC	18,2 % AID	11,9 % K-ABC	11,9 % BDI	11,6 % d2	11,1 %
Belgija	350 WISC	57,4 % WPPSI	32,0 % TEA-Ch	21,1 % WAIS	18,0 % MMPI	16,3 %
Hrvaška	305 RPM	38,7 % LTB	28,9 % WISC	25,2 % MMPI	23,6 % EPQ	19,7 %
Češka	239 WISC	30,5 % ROR	28,9 % WAIS	27,2 % IST	13,0 % RPM	12,1 %
Nemčija	187 WISC	21,9 % BDI	11,8 % FPI	10,2 % IST	10,2 % d2	9,1 %
Grčija	81 MMPI	98,8 % ROR	79,0 % WAIS	46,9 % WISC	38,3 % RISB	25,9 %
Litva	91 WISC	54,9 % RPM	25,3 % HTP	20,9 % ASEBA	20,9 % SMS	15,4 %
Nizozemska	1637 SCL-90	25,9 % WISC	24,3 % UCL-A	18,7 % WAIS	16,2 % MMPI	14,7 %
Norveška	843 WAIS	44,6 % WISC	36,3 % MMPI	20,8 % SCL-90	11,0 % Leiter	10,9 %
Poljska	510 WISC	67,5 % WAIS	45,3 % Benton	24,5 % RPM	21,4 % NEO-PI-R	13,3 %
Romunija	627 RPM	35,5 % BTPAC	17,0 % CPI	15,0 % Tree test	14,4 % 16 PF	11,3 %
Španija	2703 WISC	23,7 % 16 PF	22,6 % MCMI	18,2 % MMPI	17,7 % BDI	13,7 %
Slovaška	221 WISC	31,7 % RPM	29,9 % ROR	21,3 % FiDT	14,0 % IST	14,0 %
Slovenija	124 RPM	33,1 % WISC	32,3 % ROR	24,2 % TTCT	21,8 % LBT	21,0 %
Švedska	748 WAIS	45,9 % WISC	41,3 % RCFT	22,1 % D-KEFS	16,4 % WPPSI	15,4 %
Turčija	250 MMPI	42,0 % WISC	41,6 % BDI	20,4 % Beier	15,6 % AGTE	13,2 %
Velika Britanija	707 WAIS	31,7 % WISC	25,9 % MBTI	12,2 % WMS	11,9 % BAS	10,9 %
SKUPAJ	11017 WISC	26,9 % WAIS	19,3 % MMPI	12,7 % RPM	12,0 % 16 PF	8,8 %

Opomba: AID* = Adaptives Intelligenz Diagnosticum (vse izdaje), AGTE = Ankara Developmental Screening Inventory, ASEBA = Achenbach tests (vse izdaje CBCL, TRF in YSR), BAS = British Ability Scales (vse izdaje), Beier = Beier Sentence Completion Test, Benton = Benton Visual Retention Test, BDI = Beck Depression Inventory (vse izdaje), BTPAC = Bateria de Teste Psihologice de Aptitudini Cognitive, CPI = California Psychological Inventory, d2 = Test pozornosti, D-KEFS = Delis-Kaplan Executive Function System, EPQ = Eysenckov osebnostni vprašalnik (vse izdaje), FiDT = Figure Drawing Test, FPI = Freiburški osebnostni vprašalnik (vse izdaje), HTP = Hiša - drevo - oseba, IST = Intelligence Structure Test (Amthauer) (vse izdaje), K-ABC = Kaufman Assessment Battery for Children, LBT = Likovni test Benderjeve, Leiter = Leiter International Performance Scale (vse izdaje), MBTI = Myers-Briggs Type Indicator, MCMI = Millon Clinical Multiaxial Inventory, MMPI = Minnesota Multiphasic Personality Inventory (vse izdaje), NEO-PI-R = Neuroticism Extraversion Openness - Personality Inventory - Revised, RCFT = Rey(-Osterrieth) Complex Figure Test, RISB = Rotter Incomplete Sentences Blank, RPM = Ravnove progresivne matrice (vse oblike), ROR = Rorschachov diagnostični preizkus, SCL-90 = Symptom Checklist-90 (vse izdaje), SMS = School Maturity Scales, TEA-Ch = Test of Everyday Attention for Children, Tree test = Risanje drevesa, TTCT = Toranceovi testi ustvarjalnega mišljenja (vse oblike), UCL-A = Utrecht Coping List, WISC = Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za otroke (vse izdaje), WAIS = Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za odrasle (vse izdaje), WMS = Wechslerjeva spominska lestvica, WPPSI = Wechslerjeva lestvica inteligentnosti za predšolske otroke (vse izdaje), 16PF = Cattell 16 Personality Factors. Imena testov, ki jih v Sloveniji uradno nimamo, so zapisana v angleškem jeziku oz. jeziku avtorja

Na prvem mestu so v 14 državah trije testi inteligentnosti (WISC, WAIS, RPM), v Grčiji in Turčiji MMPI in na Nizozemskem SCL-90. Odstotki uporabe so od 18 do 67 odstotkov, če ne upoštevamo Grčije, kjer so zaradi majhnega vzorca, ki je tudi specifičen (udeleženci so bili namreč le udeleženci kongresa) rezultati verjetno nereprezentativni. Na drugem mestu prav tako prevladujejo testi inteligentnosti (v 11 državah), pridruži pa se jim tudi Rorschachov projektivni preizkus (Češka, Grčija), osebni vprašalnik 16PF v Španiji in klinična vprašalnika BDI in LTB. Test, ki se pojavlja v več državah med prvimi petimi najpogosteje uporabljenimi testi, je tudi MMPI. V celotnem evropskem vzorcu je na tretjem mestu (tabela 8).

Če pogledamo, kateri testi se pojavljajo med prvih 10 testov (Evers idr., v tisku), ugotovimo, da je WISC med deset najbolj uporabljenih testov kar v 16 državah, WAIS v 14, RPM in MMPI pa v 10 državah. Če pa primerjamo države glede na prvih 10 uporabljenih testov, ugotovimo, da je Španija najbolj reprezentativna evropska država, saj ima kar devet testov enakih, kot so na prvih 10 mestih za celoten evropski vzorec. Najbolj specifične teste na prvih 10 mestih imajo Litva, Poljska in Romunija. Če primerjamo države glede na prvih pet uporabljenih testov, pa se najbolj razlikujeta od ostalih oz. evropskih pet Avstrija in Nemčija (tabela 8).

Mnenje slovenskih psihologov po desetih letih

Primerjavo med mnenji slovenskih psihologov iz leta 1999 in 2009 bomo naredili le za tiste postavke, ki so ostale nespremenjene ali smo jih le malo dopolnili. V tabeli 9 so predstavljene aritmetične sredine in standardni odkloni postavk v prvi in drugi raziskavi. Razlike bomo opisali po vsebinskih skupinah postavk tako, kot smo to naredili že v prejšnjih razdelkih.

Zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov (postavka 25)

Pogostost problemov, povezanih s testi in testiranjem, je po mnenju psihologov večje (tabela 9). Še posebno so opazne razlike pri fotokopiranju avtorsko zaščitene gradiv (postavka 25-1, statistično značilna razlika na ravni $p < ,001$), uporabi neustreznih testov (postavka 25-2, statistično značilna razlika na ravni $p < ,01$) in neprimerni interpretaciji glede na dejansko zmogljivost testa (postavka 25-8, $p < ,05$).

Tabela 9. Aritmetične sredine in standardni odkloni postavk raziskave 1999 in 2009.

Postavka		1999 (N = 321)	2009 (N = 128)
1.	Znanje in veščine, pridobljene skozi dodiplomski študij psihologije zadostuje za pravilno uporabo večine psiholoških testov. (1)	<i>M</i> 2,67 <i>SD</i> 1,17	2,87 1,19
4.	Psihologi imajo na razpolago dovolj podatkov (neodvisne recenzije, raziskave, ocene, dokumentacije itd.) o kakovosti psiholoških testov, izdanih v Sloveniji. (2)	<i>M</i> 2,88 <i>SD</i> 1,01	2,84 1,12
6.	Moje trenutno znanje o psiholoških testih je v glavnem tisto, ki sem ga pridobil/-a v času dodiplomskega študija psihologije. (3)	<i>M</i> 2,15 <i>SD</i> 1,22	2,07 1,12
8.	Uporaba psiholoških testov naj bi bila omejena samo na usposobljene psihologe. (4)	<i>M</i> 4,73 <i>SD</i> 0,73	4,41*** 0,75
9.	Kadar nepsihologi smejo izvajati in vrednotiti rezultate psiholoških testov, naj bi bila interpretacija rezultatov in povratna informacija omejena na psihologe. (5)	<i>M</i> 4,71 <i>SD</i> 0,76	4,12‡ 1,05
11.	Imeti bi morali standarde (npr. EFPA, APA), ki bi opredeljevali minimalno tehnično kakovost psiholoških testov. (6)	<i>M</i> 4,09 <i>SD</i> 0,97	4,24 0,67
12.	Za nadzor resnejših zlorab psihološkega testiranja potrebujemo zakonodajo. (7)	<i>M</i> 4,26 <i>SD</i> 0,92	4,24 0,89
14.	Vsakomur, ki bi pokazal usposobljenost za uporabo psiholoških testov, naj bi dovolili njihovo uporabo. (11)	<i>M</i> 1,73 <i>SD</i> 1,07	2,16*** 1,01
16.	Nadzor nad testi in testiranjem naj bi bil minimalen, saj nadzor zavre razvoj novih idej in postopkov. (12)	<i>M</i> 1,89 <i>SD</i> 0,95	1,88 0,77
18.	Založnikom naj bi bilo dovoljeno prodajati katere koli teste, ki se jim zdijo ustrezni. (13)	<i>M</i> 1,88 <i>SD</i> 1,15	2,24** 1,07
19.	Društvo psihologov Slovenije naj bi igralo bolj aktivno vlogo pri določanju pravil in izboljševanju uporabe psiholoških testov. (15)	<i>M</i> 4,13 <i>SD</i> 0,83	4,12 0,84
21.	Psihološke teste redno uporabljam pri svojem poklicu. (16)	<i>M</i> 3,68 <i>SD</i> 1,37	4,25*** 1,08
22.	Testi predstavljajo odličen vir informacij, če jih povezujemo in dopolnjujemo Z drugimi psihološkimi podatki. (17)	<i>M</i> 4,59 <i>SD</i> 0,69	4,75* 0,49
23.	Pravilno uporabljeni psihološki testi so psihologu v veliko pomoč. (18)	<i>M</i> 4,58 <i>SD</i> 0,71	4,65 0,58
25-1.	Fotokopiranje materialov, ki so avtorsko zaščiteni. (19-1)	<i>M</i> 2,04 <i>SD</i> 1,20	2,57*** 1,40
25-2.	Vrednotenje psiholoških lastnosti z neustreznimi testi. (19-2)	<i>M</i> 1,94 <i>SD</i> 0,99	2,27** 1,13
25-3.	Pomanjkljivo sledenje novostim v poklicu. (19-3)	<i>M</i> 2,89 <i>SD</i> 1,11	3,09 1,14
25-4.	Pomanjkljivo preverjanje lastnih zaključkov z zaključki drugih. (19-3)	<i>M</i> 2,89 <i>SD</i> 1,11	2,98 1,12
25-5.	Neupoštevanje napak merjenja pri testnem rezultatu. (19-4)	<i>M</i> 2,50 <i>SD</i> 1,11	2,69 1,05
25-6.	Uporaba testov se ne omejuje le na usposobljene strokovnjake. (19-5)	<i>M</i> 2,09 <i>SD</i> 1,24	2,23 1,22
25-7.	Neupoštevanje okoliščin, ki vplivajo na veljavnost psihološkega testa v konkretni situaciji. (19-6)	<i>M</i> 2,29 <i>SD</i> 1,09	2,48 1,05
25-8.	Interpretacija testnega rezultata, ki presega dejansko zmogljivost testa. (19-7)	<i>M</i> 2,25 <i>SD</i> 1,15	2,56* 1,11

Predpisi o testih in testiranju (postavke +8, +11, +12, -14, -16, -18, +19)

Mnenje slovenskih psihologov se po desetih letih (tabela 9) ni spremenilo glede nadzora nad testi in testiranji (še vedno si tega želijo) in aktivne vloge Društva slovenskih psihologov pri določanju pravil in izboljševanju uporabe psiholoških testov (postavka 19). So pa psihologi statistično značilno spremenili mnenje o tem, kdo lahko uporablja teste. Njihovo mnenje se je omililo in sicer se v letu 2009 ne strinjajo tako močno (čeprav še vedno), da naj psihološke teste uporablja le usposobljen psiholog (postavka 8, $p < ,001$), manj strogi so do tistih, ki bi pokazali usposobljenost (postavka 14, $p < ,001$) in do založnikov (postavka 18, $p < ,01$). Po desetih letih se je utrdilo mnenje o potrebi standardov (postavka 11).

Spoštovanje testov/testiranja (postavke +21, +22, +23)

Udeleženci raziskave iz leta 2009 še bolj redno kot tisti iz leta 1999 (tabela 9) uporabljajo teste pri svojem delu (postavka 21, statistično značilna razlika na ravni $p < ,001$). Nekoliko se je povišalo tudi njihovo strinjanje, da so testi odličen vir informacij (postavka 22, statistično značilna razlika na ravni $p < ,05$) in v veliko pomoč (postavka 23).

Znanje in usposabljanje (postavke +1, +2, (4), +6, (9))

Mnenja o znanju in usposabljanjih psihologov o testih in testiranjih v letu 2009 so dokaj podobna kot v letu 1999 (tabela 9). Večja, tudi statistično značilna razlika ($p < ,001$), je pri nestrinjanju, da naj bi interpretacija ostala omejena le na psihologe, kar se ujema z nekoliko bolj liberalnim mnenjem o tem, kdo lahko uporablja teste.

Testi, ki se najpogosteje uporabljajo

Na prvih petih najbolj uporabljanih mestih sta še vedno WISC in LTB (tabela 10). Po teh podatkih se je povečala uporaba Rorschachovega diagnostičnega preizkusa, ki je bil v letu 1999 na šestem mestu, seveda pa je lahko temu vzrok sestava vzorcev. Na prvih petih mestih nista več PIE (ki zaseda v letu 2009 šesto mesto) in MFBT (9. mesto). Med prvih pet v letu 2009 so prišle Ravnove progresivne matrice (vse oblike) in Torranceovi testi ustvarjalnega mišljenja, za katere vemo, da jih za identifikacijo nadarjenih učencev uporabljajo v osnovnih in srednjih šolah.

Tabela 10. Prvih pet najbolj uporabljanih psiholoških testov v letih 1999 in 2009.

	1999		2009		
	Št.	%	Št.	%	
WISC	117	36	RPM	41	32
WB	88	27	WISC	40	31
LTB	88	27	ROR	30	23
PIE	69	22	LTB	28	22
MFBT	56	17	TTCT	27	21

Razprava in zaključki

Sodelujoči psihologi v raziskavi se skoraj v celoti strinjajo, da testi predstavljajo odličen vir informacij pri njihovem delu, seveda, če so pravilno uporabljeni. S tem se strinjajo tudi kolegi iz drugih evropskih držav, ki so pri tem vprašanju zelo enotni. Ob tem pa moramo opozoriti, da so na anketo odgovarjali večinoma tisti, ki teste pri svojem delu uporabljajo. Zelo malo je bilo namreč takih (pribl. 13 %), ki na vprašanje, katere teste uporabljajo pri svojem delu, niso odgovorili in lahko sklepamo, da ne testirajo. V Sloveniji se je v desetih letih pozitiven odnos psihologov do testov in testiranja preko uporabe testov in cenjenja rezultatov testiranja celo nekoliko zvišal. Ne smemo pa pozabiti, da vzorca iz leta 1999 in 2009 nista povsem primerljiva. V vzorcu iz leta 2009 je večji delež kliničnih psihologov, ki pri svojem delu redno (ali vsaj bolj kot drugi) uporabljajo psihološke teste. Slovenski psihologi iz različnih področij dela so si zelo enotnega mnenja, da se je uporaba psiholoških testov in testiranja v Sloveniji v zadnjih desetih letih izboljšala. Čeprav je ocena povprečna (3,37), je vzpodbudno to, da se s tem ne strinja le 13 %.

Slovenski psihologi so dokaj kritični do znanja o testih in testiranju, ki ga pridobijo v času študija, po študiju oz. o zadostnosti podatkov o kakovosti testov, izdanih v Sloveniji. Mnenje se zelo malo razlikuje od mnenja izpred desetih let. Klinični psihologi ocenjujejo, da dobijo manj znanja v času dodiplomskega študija kot psihologi iz drugih področij dela, pridobijo pa zato več teh informacij in znanja po dodiplomskem študiju. Mnenje o tem v različnih evropskih državah je zelo razpršeno. Najbolj so s pridobljenim znanjem zadovoljni v Litvi, Nemčiji in Avstriji, najmanj pa v Grčiji, Veliki Britaniji in Češki. Poleg izobraževalnih institucij so pri dodatnem izobraževanju in posredovanju informacij pomembna tudi strokovna društva in psihološke založbe. Eno od najbolj (če ne najbolj) aktivnih društev na tem področju v Evropi je Britansko društvo psihologov in razlog morda tiči ravno v tem, da dodiplomski študij po mnenju anketirancev na področju testov in testiranja tam ni najboljši. V Sloveniji bolonjski sistem študija še ni zaživel v polni meri, zato morda odgovori med evropskimi državami niso povsem primerljivi. Po drugi strani pa se lahko vprašamo, kakšno bo stanje v Sloveniji čez 5–10 let. Bomo ohranili tradicijo študija z močno psihometrično osnovo, kot jo je nudil do pred kratkim edini oddelek za psihologijo v Sloveniji, ali bodo fakultete v primežu konkurenčnega boja za študente popustile pri ravni zahtevnosti psihometričnih znanj.

Psihologi vidijo v letu 2009 več problemov, povezanih s testi in testiranji, kot pred desetimi leti. Še posebno so opazne razlike pri nespoštovanju avtorsko zaščitene gradiv (fotokopiranje), uporabi neustreznih testov in neprimerne (nestrokovne) interpretacije rezultatov. Psihologe v letu 2009 najbolj skrbi pomanjkljivo sledenje novostim in slabo preverjanje lastnih zaključkov (povprečna ocena okrog 3). Največ problemov imajo po mnenju sodelujočih psihologov v zdravstvu, najmanj pa na šolah. Klinični psihologi so zaskrbljeni predvsem s fotokopiranjem avtorsko zaščitene testne materialov, pomanjkljivim sledenjem novostim in preverjanjem lastnih zaključkov. Da je kršitev več oz. se jih psihologi bolj zavedajo in so o njih tudi pripravljeno poročati, dokazuje tudi več (uradnih) pritožb na Komisijo za psihodiagnostična sredstva v zadnjih letih. Stanje na tem področju je po Evropi zelo različno. Največjo zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov izražajo psihologi na vzhodu (Turčija, Romunija, Češka, Grčija), najmanj pa v Belgiji in na Nizozemskem.

Skladno s tem se slovenski (leta 1999 in 2009) in evropski psihologi močno strinjajo o potrebi predpisov o testih in testiranju ter omejitvi testov na usposobljene psihologe oz. omejitev interpretacije le na psihologe (kar se je izrazito pokazalo na področju dela in organizacije). Večina (85 %) sodelujočih se tudi strinja, da bi moralo imeti Društvo psihologov Slovenije bolj aktivno vlogo pri določanju pravil in izboljševanju uporabe psiholoških testov. Veliko je tudi takih, ki menijo, da bi moral biti nadzor tudi nad založniki testov in usposobljenostjo uporabnikov. V desetih letih se je utrdilo mnenje o potrebi standardov.

Glede internetnega testiranja so slovenski psihologi še neodločeni. Postopno zamenjavo klasičnega testiranja z internetnim zasledimo v podjetjih, kjer imajo psihologi tudi bolj pozitivno mnenje o tem. Mlajši so na tem področju pokazali pozitivnejši odnos od starejših kolegov. Tudi v Evropi je povprečno mnenje, povezano z internetnim testiranjem, nizko (še najpozitivnejše je v Nemčiji), kar je za marsikoga presenetljivo. Psihologi so na tem področju konzervativni in zelo previdni, ko presojujejo, ali so novi načini testiranja dovolj pošteni za testirance in dovolj zanesljivi za interpretacijo.

Na splošno lahko ugotovimo, da v Evropi (in tudi Sloveniji) prevladujejo psihometrični testi nad projekcijskimi, saj je ROR edini projekcijski test med prvimi petimi in tudi prvimi desetimi testi. Pogled na rezultate pred desetimi leti (Müniz idr., 2001) pa nakazuje na veliko stabilnost v testih, ki jih psihologi v šestih takratnih sodelujočih državah uporabljajo. Izmed devetih najbolj uporabljenih testov v letu 1999 jih osem ostaja na vrhu tudi v letu 2009 (na Nizozemskem, v Španiji in Veliki Britaniji), šest v Belgiji in na Hrvaškem, ter najmanj (pet) v Sloveniji. V Sloveniji so psihologi navedli 67 različnih psiholoških testov, med katerimi jih je po oceni avtorja prispevka 15 brez dovoljenja za priredbo in brez slovenskih norm. Večina teh je omenjena le enkrat ali dvakrat, so pa med njimi tudi taki, ki se redno uporabljajo (npr. MMPI). Imena teh testov potrjujejo izraženo zaskrbljenost kliničnih psihologov, omenjeno zgoraj.

Zaključimo lahko:

Testi in testiranje so med psihologi cenjeni (v Sloveniji in Evropi; v Sloveniji morda celo nekoliko pridobivajo na pomenu), kar pomeni, da so prizadevanja različnih

komisij za teste in testiranja (mednarodne, evropske, slovenske) dobrodošla in nujna, da ohranimo njihove pozitivne učinke.

Psihologi (sodelujoči v raziskavi) v splošnem niso zadovoljni z znanjem in usposabljanjem o testih in testiranjih. Še najbolj so zadovoljni pedagoški psihologi, klinični pa manj zadovoljni z dodiplomskih študijem in bolj s podiplomskim študijem. Kaj bodo prinesli novi bolonjski programi na tem področju, še ne vemo. Informacije, pridobljene s to raziskavo, so lahko izhodišče za razmišljanje o izboljšavah dodiplomskega študija. Nedvomno pa velja, da so potrebna dodatna usposabljanja, ki bi jih lahko izvajalo Društvo psihologov Slovenije (npr. po vzoru britanskih kolegov) in tudi različne druge organizacije, ki se s tem ukvarjajo (npr. založbe psiholoških testov, različni strokovni inštituti). Izražena stališča psihologov zavezujejo prav vse, ki so kakorkoli povezani s testi in testiranjem, da nenehno dvigujejo kakovost testov in da z izobraževanjem skrbijo za boljše usposobljenost uporabnikov, saj je to tudi najboljše orožje proti zlorabam.

Slovenski psihologi opažajo vedno več nepravilne uporabe testov, vendar pa manj v primerjavi z evropskimi kolegi. Najbolj so zaskrbljeni klinični psihologi. Utrdilo se je tudi mnenje o potrebi standardov oz. predpisov ali omejitvah na področju testov in testiranja. Vse kaže, da je zakon, ki ga tako dolgo čakamo, nujno potreben in da se bo stanje brez bolj aktivne vloge (in vpliva) Društva psihologov Slovenije le še slabšalo. Rezultati te raziskave bi lahko služili kolegom v društvu pri pogovorih s politiki. Prav tako nas mnenja kolegov zavezujejo, da je (še) bolj dejavna tudi Komisija za psihodiagnostična sredstva. Povečana zaskrbljenost za nepravilno uporabo testov in testiranja morda kaže tudi na večjo osveščenost psihologov (vsaj tistih, ki so sodelovali pri raziskavi). Pred desetimi leti smo sprejeli nov etični kodeks, izdali v sodelovanju z Mednarodno komisijo za teste Mednarodne smernice za uporabo testov. Čas je, da naredimo korak naprej in izpeljemo po vzoru evropskih kolegov evropski model ocene testov, standarde za uporabnike testov in postopek akreditacije za nacionalne certifikate uporabnikov testov.

ZAHVALA. Raziskavo je izvedla Komisija za psihodiagnostična sredstva pri Društvu psihologov Slovenije. Rezultati raziskave, opisani v tem prispevku, so bili predstavljeni na simpoziju na 6. kongresu psihologov Slovenije v Rogaški Slatini 2010. V imenu Komisije za psihodiagnostična sredstva se iskreno zahvaljujem vsem kolegom, ki so izpolnili anketo in s svojim mnenjem pomagali do novih spoznanj in načrtom pri izboljševanju uporabe psiholoških testov v Sloveniji in Evropi.

Literatura

- American Educational Research Association, American Psychological Association in National Council on Measurement in Education. (1999). *Standards for educational and psychological testing*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Bartram, D. in Coyne, I. (1998). Variations in national patterns of testing and test use: The ITC/EFPA international survey. *European Journal of Psychological Assessment*, 14, 249-260.
- Boben, D. in Pogačnik, V. (2000). Mnenje psihologov o uporabi psiholoških testov [Psychologists's Opinions on Test Use]. *Psihološka obzorja*, 9(3), 79-94.

- Društvo psihologov Slovenije (2002). *Kodeks poklicne etike psihologov* [Code of Ethics for Psychologists]. Sneto z naslova <http://www2.arnes.si/~dpsih/kodeks.doc>.
- Društvo psihologov Slovenije (2006). *Mednarodne smernice za uporabo testov* [The International Guidelines on Test Use]. Ljubljana: Društvo psihologov Slovenije.
- Evers, A., Müniz, J., Bartram, D., Boben, D., Egeland, J., Fernandez-Hermida, J. R., ... Urbanek T. (v tisku). European Psychologists's Opinions on Test and Testing. *European Psychologist*. European Federation of Professional Psychologists's Associations (2005). *Meta-code of ethics*. Brussels: avtor.
- Fernandez-Ballesteros, R., De Bruyn, E., Godoy, A., Hornke, L., Ter Laak, J., Vizcarro, C. idr. (2001). Guidelines for the assessment process (GAP): A proposal for discussion. *European Journal fo Psychological Assessment*, 17, 187–200.
- Hambleton, R. K., Merenda, P. F. in Spielberger, C. D. (ur.) (2005). *Adapting educational and psychological tests for cross-cultural assessment*. London: Erlbaum.
- International Test Commission (ITC) (2000). *The ITC International Guidelines on Test Use*. Sneto z naslova <http://www.intestcom.org/guidelines>.
- International Test Commission (ITC) (2005). *The ITC Guidelines on Computer-Based and Internet-delivered Testing*. Sneto z naslova <http://www.intestcom.org/guidelines>.
- International Test Commission (ITC) (2008). Mednarodne smernice za uporabo testov [International Guidelines on Test Use]. *Psihološka obzorja*, 17(4), 139–165.
- International Test Commission (ITC) (2010). *The ITC Guidelines for translating and adapting tests*. Sneto z naslova <http://www.intestcom.org/guidelines>.
- Joint Committee on Testing practices. (2002). *Ethical principles of psychologists and code of conduct*. Washington, DC: avtor.
- Müniz, J., Bartram, D., Evers, A., Boben, D., Matešić, K., Glabeke, K., Fernandez-hermina, J.R., in Zall, J. (2001). Testing practices in European countries. *European Journal of psychological Assessment*, 17, 201–211.

Prispelo/Received: 06.05.2011

Sprejeto/Accepted: 04.11.2011